

דף צא.

עין משפט ג.

יו"ד סימן רסז סעיף לה

לה. מד. הכהו על אזורו וחרשה, על עינו וסימאה יוצא לחירות, אבל אם הכה בכותל כנגד עינו או כנגד אזורו ונבהל עד שאינו רואה או אינו שומע, אינו יוצא לחירות.

עין משפט ד.ה.

ח"מ סימן תכ סעיף כה.לב

כה. צעק לו באזורו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים^ע, אבל אם אחזו ותקע באזורו וחרשו או הכהו באזורו וחרשו נותן לו דמי כולו^פ אם אינו בעל אומנות אבל אם הוא בעל אומנות וראוי עדיין לאותה אומנות רואים כמה נפחתו דמיו ונותן לו^ז.

לב.

לד. המפחיד ומבהיל את חבריו אע"פ שחלה מהפחד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים^ק, והוא שלא נגע בו כגון שצעק לו מאחוריו או שנראה לו באפילה וכיוצא בזה, אבל נגע בו והדפו בשעה שהפחידו או שאחזו בכגדיו חייב בתשלומין.

עין משפט ו.

ח"מ סימן תכ סעיף יח

יח. כיצד משערין הריפוי אומדין תוך כמה ימים יעמוד מחולי זה וכמה הוא צריך לריפוי ונותן לו מיד^ר, ואין מחייבין לתת לו דבר יום ביומו

ע. בברייתא בב"ק צ"א ע"א. דכל שלא אחזו לעשות מעשה בגופו הוי גרמא בעלמא, ומ"מ חייב בד"ש כיון שנתחרש בסיבתו.

פ. שם בב"ק פ"ה ע"ב.

צ. דהיינו שאינו צריך ליתן דמי כולו ששוה לפי אומנותו שהרי עדיין ראוי לאותה אומנות, אבל עכ"פ צריך ליתן דמי כולו ששוה אילו לא היה לו שום אומנות, כ"כ בדגול מרבבה הביאו הפ"ת ס"ק ד'.

ק. מברייתא וגמ' בב"ק צ"א ע"א.

ר. מברייתא בב"ק צ"א ע"א.

ותקנה זו היא למזיק^ש. וכן השבת אומדין אותו ונותן מיד הכל ואם מתגלגל בחוליו והולך והאריך החולי יותר על מה שאמדהו אינו מוסיף לו כלום, וה"ה אם הבריא מיד אין פוחתין^ת ממה שאמדהו.

עין משפט ז.

ח"מ סימן תכ פעיף כח

כח. כט. כשם שאומדין למיתה כך אומדין לניזקין^א, כיצד הכה חבירו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן^ב וחבל בו חבלה שאין בחפץ זה כדי לעשותה הרי זה פטור^ג, שנאמר "והכהו באבן או באגרופ" ודרשו דבר הראוי להזיק, אבל מ"מ חייב בבושת^ד בלבד, שאפי' רקק בגופו של חבירו חייב בבושת.

ל. העדים צריכים לדעת כמה הזיקו, ומביאים החפץ שהזיק בו לב"ד ואומדין אותו ודנין עליו, ואם אבד החפץ שהכה אותו בו והחובל אומר לא היה בו כדי להזיק והנחבל אומר היה בו כדי להזיק ישבע הנחבל^ה בנ"ח ויטול.

עין משפט ז.

ח"מ סימן תכ פעיף יח

יח. כיצד משערין הריפוי אומדין תוך כמה ימים יעמוד מחולי זה וכמה

ש. דאם היה צריך לתת לו שכר ריפוי דבר יום ביומו שמא יתרשל המוכה ברפואתו ויאמר דמי הריפוי על המכה אצערנו ואמשיך זמן רב ע"כ תקנה זו היא למזיק. סמ"ע ס"ק כ"א.

ת. שם בברייתא.

א. בעיא דאיפשטא שם.

ב. בטור כתב שאומדין ג"כ המקום שהכה אותו עליו. סמ"ע ס"ק ל"ג.

ג. דאמרינן מזלו גרם. סמ"ע ל"ד.

ד. ואפי' אם האבן קטנה ועשה חבלה גדולה ונתבייש בה, אף שאינו חייב בשאר דברים מ"מ על הבושת שנתבייש בה חייב, וראיה שאפי' רקק בחבירו שהוא ענין קל חייבו בבושת ע"כ ה"ה הבושת הבא מכח האבן. סמ"ע ל"ה.

ה. כתב הסמ"ע בס"ק ל"ו, כיון דאין דרך לעשות מכה כזו אלא אא"כ היה בו כדי להזיק מעמידין על חזקתו וק"ו ממה שאמרו שהנחבל נשבע ונוטל אפי' אם החובל אומר לא חבלתי אלא נחבל הוא מעצמו, שאין דרך שאדם יחבול בעצמו, וכמ"ש המחבר בסוף סי' צ'.

הוא צריך לריפוי ונותן לו מיד^ו, ואין מחייבין לתת לו דבר יום ביומו ותקנה זו היא למזיק^ז. וכן השבת אומדין אותו ונותן מיד הכל ואם מתגלגל בחוליו והולך והאריך החולי יותר על מה שאמדהו אינו מוסיף לו כלום, וה"ה אם הבריא מיד אין פוחתין^ח ממה שאמדהו.

עין משפט ט. חו"מ סימן תכ פעיף לח

לח. לט. רקק על גוף חברו חייב בבושתו, אבל רקק על בגדיו או שביישו בדברים פטור^ט, ויש לב"ד בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו, ויש אומרים שמנדין אותו עד שיפייס^י המבוויש.

הגה: וי"א דמכין אותו מכת מרדות^ב.

המוציא שם רע על חברו הוי בכלל המבייש בדברים. המקנטר חברו ואמר לו איני מומר, ואיני עברייך, אע"פ שלא הוסיף המילים "כמוך" הוי כאילו פירש כמוך^ל.

ו. מברייא בב"ק צ"א ע"א.

ז. דאם היה צריך לתת לו שכר ריפוי דבר יום ביומו שמא יתרשל המוכה ברפואתו ויאמר דמי הריפוי על המכה אצערנו ואמשיך זמן רב ע"כ תקנה זו היא למזיק. סמ"ע ס"ק כ"א.

ח. שם בברייתא.

ט. שם במשנה וכדמפרש רב פפא בדף צ"א ע"א, ושם אמרי לה במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין, דעל בגדיו ובדברים פטור דבעינן מעשה בגופו דומיה ד"והחזיקה במבושיו". סמ"ע מ"ז.

י. טור בשם רב שרירא גאון והרא"ש וכתב שם דמסתברא דיותר בושת בדברים מבושת של חבלה דאין לך דבר גדול כלשון הרע ודבה שאדם מוציא על חברו. וכתב הסמ"ע בס"ק מ"ח שכבר כתב כמה פעמים דהגם דמר"ן כתב בשם י"א אין חולק אלא במקום שמצא יחיד שכתב דבר זה כתבו בשם י"א. ומ"מ כך נקטינן, וכ"כ הפעמוני זהב בדעת מר"ן.

כ. שעבר על לאו "דלא תונו" אבל מכין שזה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מלקות מדאורייתא. סמ"ע ס"ק מ"ט.

ל. כתב הב"י דכך מצא כתוב, ואם קראו מומר אחרי שעשה תשובה עובר על חרם רבינו גרשום ואם לא ידע מן החרם לא נקרא עברייך. ודין איש שחרף אשה כתב בהגהות מרדכי בקידושין שיתענה בה"ב וישב יחף לפני ביהכנ"ס ויבקש מחילה על המגדל או התיבה. סמ"ע ס"ק נ'.

הגה: האומר לחבירו הרי אתה עושה כמו ממזר או אתה כממזר אינו כלום ^מ. וי"ח וסבירא להם שאם אמר לו אתה כממזר הוי כאילו קראו ממזר, אבל אם אמר לו אתה מכזב כמו ממזר עד שיתברר דבר זה, כיון שהטיל תנאי בדבר אינו כלום ^נ.

הגה: האומר לחבירו פסול אתה, י"א דיכול לתרץ עצמו ^ס ולומר דפסול אתה מחמת קורבה ואין בזה ביוש, וי"ח.

הגה: המדבר רע על שוכני עפר צריך לקבל עליו תעניות ותשובה ועונש ממון כפי ראות ב"ד ^ע, ואם קבורים בסמוך לו ילך על קבריהם לבקש מהם מחילה, ואם הם רחוקים ישלח שם שלוחו.

הגה: הקורא לחבירו מלשין בן מלשין, אם הוא לבד מלשין פטור ^פ. וכן אם קורא לרשע בן צדיק, רשע בן רשע פטור.

הגה: הקורא לחבירו עבד או ממזר והוא אמת פטור ^צ, אבל אם לא יכול לברר אע"פ ששמע כן מאחרים שדברו כך לא נפטר בכך.

חז"מ סימן תכ סעיף לט

עין משפט י.

מ. אע"פ שהמבייש בדברים אינו בר תשלומין, מ"מ עון גדול הוא, ואין המחרף והמגדף לעם או עדה ומביישן אלא שוטה ורשע וגס רוח, וכל המלבין פני אדם כשר מישראל בדברים אין לו חלק לעולם

מ. ממהרי"ו סי' נ"ט, וכתב שם דאינו צריך לפייס אלא לאותו אדם שחירף אבל לא לאמו.

נ. מפסקי מהרא"י סי' קל"ה.

ס. עיין בסמ"ע ס"ק נ"א, בכמה דברים עוד יכול לתרץ דבריו.

ע. ממרדכי בפ' החובל.

פ. כדאמרין בפ' ד' מיתות כמאן קרינן לרשע בן צדיק רשע בן רשע שנאמר ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת. סמ"ע ס"ק נ"ה.

צ. כתב מהר"ם מריזבורק האומר לחבירו ממזר או עבד או רשע או נואף או פסול או נבל לוקה מכת מרדות ואם קראו עובר על חרם, ומלשין או גנב הוי כקורא רשע ויורד עמו לחייו ופי' ר"י דמותו להכותו שעובר על לאו ד"לא תונו" אבל אם קראו טמא או כלב או שאר חירופין אין בהם דין זה אלא צריך לפייס. סמ"ע ס"ק נ"ו.

הבא ק.

המבייש ת"ח בדברים נתבאר ביור"ד סי' רמ"ג-ז'.

עין משפט כ.

חור"מ סימן תכ סעיף כד.מג

כד. כיצד משערין הבושת, הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה מתבייש מקטן להמתבייש מגדול ומכובד^ד, שזה הקל שביישו בושתו מרובה.

הגה: ה"ה המתבייש לפי מה שכבודו גדול בושתו מרובה יותר, והמבזה כהן^ש בושתו יותר גדולה מאיש אחר.

מג. בד"א במכובד אבל במבזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים אינו אלא כפי שיראו הדיינים שראוי ליטול.

הגה: וי"א דאלו הדברים אינם רק משום בושת וצער^ח אבל ריפוי ושבת הכל לפי הענין.

עין משפט ל.מ.

חור"מ סימן תכ סעיף כז

כז. כשב"ד מגבין לנחבל ד' דברים אין נותנים לחובל זמן, חוץ מלבושת בלא שעשה בו דבר^א שנותנים לו זמן, כיון שלא חיסרו ממון.

ק. מב"מ נ"ט ע"א דרש רבא שם.

ר. ממשנה בריש פ"ח דבב"ק, ורמב"ם ריש פ"ג מהלכות חובל, ורש"י במשנה. אבל רש"י בפ' אלו נערות מ' ע"א, והר"ן שם פירשו דבושת אדם בינוני מרובה יותר משל אדם נכבד או מזולזל, חוץ מאונס ומפתה שבושת המזולזל בושתו יותר. סמ"ע ס"ק כ"ה.

ש. כ"כ הריב"ש בסי' צ"ד, וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהלכות כלי מקדש.

ת. כ"כ הטור בשם הרי"ף והרא"ש וה"ה בשם קצת מפרשים ורש"י.

א. וה"ה אם היה רק צער לבד נותנים לו זמן, אבל ביחד עם נזק ושאר הדברים כיון שלא נותנים זמן לנזק וריפוי וכו' אין נותנים זמן ג"כ על הצער והבושת. סמ"ע ס"ק ל"א.

דף צא:

עין משפט ג.

יו"ד סימן שם פ"א

א. מי שמת לו מת שראוי להתאבל עליו חייב לקרוע עליו^ב. וצריך לקרוע מעומד ומיושב לא יצא.

הגה: וצריך לחזור ולקרוע.

הגה: ולכתחילה צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת בקבר^ג.

עין משפט ד.ה.ו.ז.

ח"מ סימן שם פ"א

א. שור שעומד להריגה מפני שהוא מזיק הבריות^ד, וכן אילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים, וקדם אחד ושחט השור וקצץ את האילן שלא מדעת הבעלים, חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדיינים^ה שהרי הפקיעם מלעשות מצוה.

ואם טען אתה אמרת לי להורגו או לקוצצו הואיל והוא עומד לכך^ו הרי זה פטור.

הגה: אבל בשאר מזיק אינו נאמן לומר שהוא נתן לו רשות, אפי' יש לו מיגו לומר דלא הזקתי כגון באין עדים שהזיקו, דהוי כמיגו במקום חזקה דאין אדם מצוה לאחר לעשות לו דבר שיזיק לו בממונו^ז. אבל נאמן לומר אתה אמרת לי במיגו דלא היה שלך מה שהזקתי אלא שלי היה.

א. ב. מי ששחט חיה או עוף ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט

ב. ובסי' של"ט סעיף ג' נתבאר דכשמגיע לדיין האמת קורע. ש"ך ס"ק ג'.

ג. כשעומדים שם בשעת יציאת נשמה. ש"ך ס"ק ד'.

ד. מבב"ק צ"א ע"ב, ורמב"ם פ"ז מחובל הלכה י"ג.

ה. והרי"ף הכריע שהוא דבר קצוב עשרה זהובים, והש"ך בס"ק א' כתב דמלשון זה מה "שיראו הדיינים" משמע דקנס הוא ולא מדינא, אבל אם זה דבר קצוב הוא מדינא.

ו. די"ל דירא שיזיק אחרים והוא לא היה לו פנאי לעסוק בהריגת השור ובקציצת האילן וע"כ נתן לו רשות להורגו ולקוצצו ושכח הדבר שנתן לו רשות לכך. סמ"ע ס"ק ב'.

ז. כך פירש בסמ"ע נגד החזקה, בס"ק ג'. וכך כתב המרדכי ונ"י בפ' החובל שם.

חייב ליתן לו כמו שיראו הדיינים, ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב שהוא עשרה זהובים^ה, וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשאה משלם לבעלים עשרה זהובים.

ובזמן הזה אין מגבין אותו אבל אם תפס אין מוציאין מידו.

הגה: היה לו בן למול ובא אחר ומלו חייב ליתן עשרה זהובים לאביו, אבל אם אביו נתנו לאחר למולו ובא אחר ומלו פטור^ט מעשרה זהובים.

ח. אמרו כן בחוטף ברכה מחבירו וה"ה במצוה שאין בה ברכה שאין שמין את המצוות להקל ולהחמיר אלא כך כולן שכרן, כ"כ הר"ן שם, במעשה בגמ' שבא לפני רבן גמליאל.

ט. ביור"ד סוף סי' כ"ח סיים בזה וכתב והכא אפי' תפס מפקינן מיניה כיון שענה אמן שהרי אמרין גדול העונה אמן יותר מן המברך, ואם שמע ולא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה.

ונראה דלא פטרו מכח עניית אמן אלא במצות מילה דנתקנה ברכה בציבור ובקול רם שאז ודאי שמע הברכה והיה לו לענות אמן, משא"כ ברכת השחיטה או כיסוי הדם. ונראה דמטעם זה אם קדם אחד ומל בן חבירו אף שהאב יכול לענות אמן מ"מ כיון שהמצוה מיוחדת לאב בבנו יותר מלשאר כל אדם לא פטרינן להמקדים למולו מכח עניית אמן של האב, כ"כ הסמ"ע ס"ק ז'. והעיר עליו הש"ך בס"ק ד' דאין דבריו נכונים דלא מסתבר כלל לחלק בעניית אמן בין אב לאחר וכך מוכח מרי"ו שממנו מקור דין זה דכשיכול לענות אמן פטור אפי' באב דעליו המצוה, אלא שהרמ"א כאן איירי בענין שלא היה יכול לענות אמן כגון שדחפו או שבירך בנחת וכה"ג.

אמנם מדברי הרא"ש בסוף פ' כיסוי הדם מוכח דמי שהוא מוהל חייב הוא בעצמו למול את בנו ואינו רשאי ליתנו לאחר למולו, וכן משמע מדברי הרמב"ם ריש הלכות מילה וכך משמע פשט הגמ' בפ"ק דקידושין דף כ"ט ע"א. וכתב הש"ך דכתב זאת מפני שראה כמה אנשים מכבדים לאחרים למול את בניהם, אף שהם בעצמם יכולים למול ולדעתו הם מבטלים מצות עשה ומצוה גדולה של מילה ויש לבי"ד לבטל הדבר. ועוד כתב שם בש"ך דרגיל בפי האנשים שמי שמכבד את חבירו לברך ברכת המזון הוי כמכבדו בארבעים זהובים וכך שמעתי בשם כמה גדולים, וכ"כ בש"ג בפ' החובל דמי שהזמינוהו לברך ברכת המזון, ובא אחר וחטף ובירכס חייב ליתן לו מ' זהובים, וכ"כ רי"ו וקשה והרי גדול העונה אמן, אלא צ"ל גם בגמ' ברכין גמליאל שאיירי שברך בנחת, אבל בברכת המזון שמברכים בזימון בקול רם האיך חייב החוטף מחבירו מ' זהובים, וא"ת שזה שחטף ברך בנחת מ"מ הרי הנחטף חייב ג"כ לברך ברכת המזון בפני עצמו כיון שאין חבירו מוציא, וא"כ הרי יש לו מ' זהובים שלו. ותירץ שנראה דאין לאדם שכר עשרה זהובים אלא כשמברך בפני אחרים אבל בינו לבין עצמו לא, וא"כ בש"ס ובש"ג ורי"ו מיירי כגון שחטף מחבירו כוס של ברכת המזון ודחפו לחוץ מהבית וסגר בפניו עד שברכו והלכו להם בענין שאינו יכול לענות אמנים וא"כ הגם שזה יכול לברך לעצמו ג"כ ברכת המזון מ"מ לא יהיה לו שכר הברכה כיון שבירך בינו לבין עצמו. ולפ"ז מה שרגיל בפי אנשים שהמכבד חבירו בברכת המזון כמכבדו במ' זהובים ליתא שאין מכבדו בכלום כיון שבלא"ה יכול לענות אמן.